

“Del desgraciado accidente [...]”.
**Accident mortal de muntanya de l’any
1944 al Montseny**

LLUÍS MORTE PIFERRER

“Del desgraciado accidente [...]”.
Fatal mountain accident in 1944 in the Montseny

Al final de l’hivern de l’any 1944, es va produir un accident de muntanya al Montseny que va tenir molta repercussió mediàtica a Barcelona. L’accident es va produir al torrent de Rentadors, a prop de Sant Segimon. Uns joves esquiadors barcelonins van voler fer una excursió de Viladrau a Balenyà, passant pel Matagalls i baixant esquiant. Un petit grup d’ells, van tenir la mala sort de despistar-se degut a la boira i les males condicions meteorològiques. Aquesta desviació de la ruta prevista els va portar a un accident mortal. En l’article s’intenta esbrinar el que va passar abans i durant l’accident, fent una hipòtesi del que es va produir, i es detalla les operacions de rescat que es van dur a terme per trobar-los.

Paraules clau: accident de muntanya, esquiadors, torrent de Rentadors, neu.

At the end of the winter of 1944, there was a mountain accident in the Montseny that had a great media coverage in Barcelona. The accident took place at the Rentadors creek, near Sant Segimon. Some young skiers from Barcelona wanted to go on an excursion from Viladrau to Balenyà, passing by Matagalls and skiing downhill. A small group of them were unlucky enough to get lost due to fog and bad weather. This deviation from the planned route led them to a fatal accident. The article attempts to find out what happened before and during the accident, making a hypothesis of what occurred, and detailing the rescue operations that were carried out to find them.

Keywords: mountain accident, skiers, the Rentadors creek, snow.

Aquestes ratlles haurien volgut aclarir uns fets que van tenir lloc el 5 de març de 1944 al Montseny. Potser no ho aconsegueixen –més aviat tot el contrari–, perquè, com en tota recerca, com més aprofundeixes en els fets, més preguntes i interrogants surten al pas, i aquest ha estat el nostre cas.

Tot va començar el dijous 2 de març del 1944, quan vuit joves del Centre Excursionista de Catalunya i de l'Associació d'Antics Alumnes de la Salle de Gràcia es van trobar al local del CEC amb la finalitat de programar una excursió per al diumenge dia 5. A la reunió hi assistiren: Lluís Serra, Martí Arxé, Robert-Roman Navarro Bobera (20 anys), Josep Font Escayola, Manuel Albertos Casanovas (24 anys), Enric Serra Badia (28 anys) i Josep Maria Ambou Orfila (24 anys) –tot fa pensar que aquests dos últims pertanyien a l'Associació de la Salle–. Al grup s'hi va afegir Jordi Xicoy Bassegoda (20 anys).

L'objectiu de l'excursió era fer esquí de muntanya, i la idea inicial era anar a la Molina per tal de poder practicar aquest esport, però atès que aquells últims dies havia nevat molt i havien baixat molt les temperatures, van pensar que potser el tren que els hi hauria de dur no podria arribar. Per tant, van canviar els plans i van programar una excursió al Montseny, que també estava prou nevat per fer el que tenien previst.

El pla de l'excursió era sortir el dissabte per la tarda i anar a Viladrau. No sabem com hi van arribar, però el més probable és que viatgessin amb la línia regular de la Sagalés, que aquell any havia inaugurat la línia Barcelona-Viladrau. També podrien haver agafat el tren fins a Tona o Balenyà i després algun cotxe de línia fins a Viladrau, fer-hi nit –segurament en un hostal– i l'endemà al matí pujar al Matagalls amb els esquís a l'espatlla. Després baixarien esquiant fins a Sant Andreu de la Castanya i continuarien caminant fins al Brull, Seva i Balenyà, a on pujarien finalment al tren en direcció a Barcelona.

Tot i que eren joves i amb experiència en muntanya (ens consta sobretot en el cas d'Enric Serra Badia), l'excursió era dura perquè havien de superar un desnivell d'uns mil metres amb els esquís a la espatlla, després baixar un bon tros esquiant fins a Sant Andreu de la Castanya, i fer l'últim tram de la travessa caminant una bona estona a on segurament ja no hi hauria neu fins arribar a Balenyà. La pujada al Matagalls des de Viladrau no és gaire empinada, però ja hem assenyalat que hi ha un desnivell de gairebé mil metres. El més normal segurament en aquella època devia ser anar fins al Coll de Sant Marçal o al Coll Pregon i des de allà anar carenejant i continuar la pujada fins a arribar a la creu del Matagalls. Si no hi ha neu,

en tres o quatre hores s'hi arriba, però en les condicions que hi havia, de molta neu, potser van trigar més.

Segurament, diumenge es van llevar d'hora i, atesa l'època que era, potser van anar a missa a primera hora, abans de començar l'excursió. Eren els temps més durs del franquisme, en què l'Església tenia una forta presència social. Dels vuit, almenys Enric Serra era d'una família amb fortes arrels catòliques, de classe mitjana-alta, benestant en aquell context social.

De la pujada al Matagalls no tenim cap mena d'informació ni que hi hagués cap incidència. Calculem que haurien arribat al cim al voltant de les dues o les tres del migdia o més tard. Una crònica de *La Vanguardia* del dia 8 de març descriu l'arribada:

[...] y al llegar a la cumbre, en la que reinaba fuerte ventisca que dificultaba la visibilidad, se disgregó el grupo, optando unos por regresar a Viladrau y a Balenyà (?) y otro grupo, integrado por Roberto Navarro, Enrique Serra y José María Ambou, continuó la excursión con el propósito de dirigirse a San Andrés de la Castaña, lo que desgraciadamente no consiguieron al emprender dirección opuesta por equivocar la ruta.

Aquesta hipòtesi es una mica estranya, perquè sembla que hauria estat al revés, ja que les direccions que van prendre els dos grups eren precisament oposades: el grup dels tres va anar més cap a la dreta (mirant cap el nord-oest), en direcció a Sant Segimon, és a dir, que després de passar per Sant Segimon podien anar cap a Viladrau; en canvi, el grup que va anar més cap a l'esquerra anava directament a Sant Andreu de la Castanya. Però sí és cert que feia molt mal temps, i segurament boira, i en aquestes condicions és molt difícil orientar-se, i és molt fàcil despistar-se. Segons els serveis meteorològics, aquells dies les temperatures al Montseny van arribar fins als 10 i 15 graus negatius. També podria ser que els dos grups decidissin fer l'excursió sencera, però agafant camins diferents, tot i que la ruta del grup de tres, esquiant, no duia a Sant Andreu de la Castanya, almenys fàcilment. No sabem de què van parlar dalt del Matagalls els vuit components, però la hipòtesi que els dos grups volguessin anar fins a Sant Andreu de la Castanya la trobem adequada, ja que la separació dels grup en dos sembla més provocada per la boira, la nevada i el fort vent que no pas per la voluntat de seguir camins diferents.

Però el cert és que cinc membres de l'excursió (Lluís Serra, Martí Arxé, Josep Font, Manuel Albertos i Jordi Xicoy) van anar en direcció a Sant Andreu de la Castanya i que els tres restants (Josep Maria Ambou, Robert Navarro i Enric Serra) van enfilear cap a Sant Segimon. En un altre article, a *La Vanguardia*, es llegeix (referint-se a Lluís Serra): "[...] el último que vi

bajando fue a Serra..." (referint-se en aquest cas a Enric Serra Badia. Aquest és el moment en què comencen a baixar des de dalt del Matagalls.

La baixada del grup de cinc esquiadors, pel que sabem, va ser força difícil, perquè la neu estava gelada, i hi havia –com hem dit abans– molta boira, però no van patir cap incident important. A més, el terreny baixa bastant suaument, sense grans pendents.

Sabem pels mateixos Lluís Serra i Martí Arxé que van arribar a Coll Formic, d'allà al Brull, i finalment a Seva i Balenyà. Després ho van fer Jordi Xicoy, Josep Font i Manuel Albertos (aquestes dades les van comunicar els propis esquiadors al CEC). A Balenyà, van estar esperant l'arribada dels altres tres companys i, en veure que no venien, es van començar a preocupar (dada que confirmaria que cap grup va decidir tornar a Viladrau). Sobre l'hora a què van arribar a Balenyà, la crònica de *La Vanguardia* parla de "al final de la tarde". Tenint present que era hivern, potser serien les sis o les set de la tarda a tot estirar. Van agafar el tren en direcció a Barcelona. Aleshores, quan els cinc ja haurien arribat a casa seva, es trucarien per telèfon o parlarien personalment i, en adonar-se que no hi havia notícies dels altres tres companys, es començarien a preocupar, una tensió que aniria pujant a mesura que avançava la nit. No sabem fins a quin punt les famílies es coneixien, però segur que es van posar en contacte d'una o altra manera. Les trucades entre elles augmentarien en veure que no hi havia notícies de cap del tres esquiadors. Segurament van ser hores molt incertes i preocupants per als familiars.

La notícia va arribar a Eliodor Orfila, president del Centre Excursionista de Catalunya i oncle d'un dels tres nois dels quals no es tenien notícies i va començar a fer gestions.

L'endemà al matí, dilluns, Robert Navarro va arribar, al poble de Viladrau, caminant com va poder, amb els peus amb principis de congelació i amb ferides. Va comunicar que havien tingut un accident i que no sabia ben bé a on. Ell havia passat la nit a dalt d'un arbre i "alimentant-se" només de conyac. Se'l va traslladar a Barcelona, a la Creu Roja, per curar-li les ferides i del començament de congelació dels peus. Els pitjors pronòstics s'havien confirmat i la notícia va córrer ràpidament per Barcelona. El CEC va iniciar expedicions per tal de trobar els altres dos membres del grup.

La primera expedició va sortir de Viladrau a les cinc de la matinada del dimarts (el mateix dilluns el President del CEC es va adreçar a Viladrau), camí del Matagalls, passant per Sant Segimon. El grup el formaven Jordi Panyella i Tomàs Santjust, que van anar recorrent edificis desocupats per veure si s'hi havien resguardat. Un segon grup, format per Maria Antònia Simó, Eliodor Orfila i Jaume Reñé, van anar des del Brull a la font Pomereta

(a l'altre costat de Sant Segimon). Van pujar al turó d'en Besa i van veure petjades d'esquí i de botes als fons de la riera dels Rentadors. Els dos grups es van reunir al Matagalls i van decidir baixar plegats fins al fons de la riera dels Rentadors.

A uns cinquanta metres del nivell de la riera, van trobar tres parells d'esquís, distanciats uns cent metres entre sí, perfectament lligats. Casi al fons de la riera, aparegueren un parell de guants i una motxilla. En acostar-se, buscant en el gorg, van veure el cadàver d'un home dins de l'aigua, amb els bastons passats pels canells. Al costat de la motxilla hi havia restes d'una màquina de fotografiar, completament destrossada i la documentació d'Enric Serra. A l'altre costat de la riera hi havia un parell de guants, menjar i fixacions d'esquí. Entre els dos gorgs, hi trobaren una americana, i una mica més avall una bota de vi, un mocador i un bastó. Atès que no es podia fer res més i es feia tard, van decidir tornar a Viladrau.

Es va donar per fet que el cadàver que havien trobat a la riera era el d'Enric Serra Badia, perquè la documentació que hi havia al costat era d'ell, i així va córrer la notícia per Barcelona i pels mitjans de comunicació.

A la nit, s'hi van afegir al grup de recerca: Ramon Pujol, Manel Rodríguez, Joan Rodríguez, Josep Torrent, Ramon Oliu, Josep M. Peras i Josep Rovira.

L'endemà, dimecres 8 de març, va sortir cap el lloc de l'accident tot el grup de rescat. Va ser llavors que van adonar-se que el cos que havien vist no era el d'Enric Serra sinó el de Josep Maria Ambou Orfila. Duia la motxilla posada, cosa que fa suposar que l'accident es va produir en un moment inesperat.

Al migdia, s'hi va afegir més gent a l'expedició (Enric Novell, Miquel Albareda, Josep Costa, Josep Gutiérrez, Josep Antón Abenza, Manel Jou, Jordi Farreras, Raimon Extrems, i Jordi Cassayas¹, membres del CEC, de la UEC i del CMB). Entre tots van poder recuperar el cadàver de Josep Maria Ambou i van recórrer amunt i avall la riera dels Rentadors per mirar de trobar el cos d'Enric Serra, sense aconseguir-ho .

Van baixar el cos de Josep Maria Ambou fins a Viladrau. Els familiars el van identificar. Posteriorment, se li va fer l'autòpsia al cementiri i es va certificar que la mort s'havia produït per "asfíxia per congelació", segons consta en el Registre. La crònica del diari ni el Registre de la defunció no recull que hi hagués traumatismes.

El dia 9, dijous, el grup de rescat va tornar a sortir cap a la riera dels Rentadors. S'havien fet construir una caixa, amb un mirall al fons, lligada a

1 També podria ser Casasayas.

un pal llarg, per poder inspeccionar el fons dels gorgs. Primer van explorar dos gorgs situats més amunt d'on va ser trobat el cadàver, i com que no van trobar-hi res, van explorar el gorg de més avall. Aleshores, com diu literalment l'informe del CEC de l'expedició de rescat:

[...] a las 12,10h Raimon Extrems vió debajo del puente de hielo del tobogán una mano agarrada fuertemente a un bastón de esquí.

Després de treure tota la neu que cobria el cadàver, el van extreure i el van pujar per la vessant esquerra de la riera fins al collet de la font de la Pomareta, estava clar que era el cos sense vida de l'Enric Serra Badia, els va costar déu i ajuda pujar el cos fins a dalt el collet, la pendent és força pronunciada:

{...} desde donde se efectuó el transporte a hombros hasta El Brull, siendo depositado el cadáver de Enrique Serra en la Iglesia. Con él, se quedaron dos excursionistas de Vich, también socios del CEC, cuyos nombres lamentamos desconocer.

En l'apunt del llibre d'òbits de la Parròquia d'El Brull, queda anotat el següent paràgraf:

El día nueve de marzo de mil novecientos cuarenta y cuatro llegaron a esta parroquia del Brull, diócesis de Vich, unos esquiadores con el cadáver de Enrique Serra Badia, soltero, de veintisiete años de edad, natural y vecino de Barcelona; hijo de Francisco y Carmen.

Murió víctima de la tempestad el día cinco del mismo mes y año. Al día siguiente fue trasladado su cadáver a Barcelona.

Doy fe. Carlos Creus Pbro.

Una crònica de *La Vanguardia* del dia següent afirma que la mort d'Enric Serra es va produir a les 8,10h, hora en què es va aturar el rellotge que portava. A Enric Serra li van fer l'autòpsia al sanatori del Brull, però en la documentació de què disposem no hi ha els resultats, encara que hem de suposar que també seria per "asfíxia per congelació".

Totes les dades de la recerca dels dos esquiadors s'han extret de l'informe que va fer el CEC. No sabem amb certesa què va passar en l'accident. Hi ha diverses hipòtesis que recullen els diaris de l'època: *La Vanguardia*, *El Diario de Barcelona*, *Noticiero Universal*, etc. Però la hipòtesi més plausible, segons el nostre parer, va ser que el grup dels tres esquiadors es va despistar a causa de la boira i van anar en una direcció equivocada.

Baixar del Matagalls fins a Sant Segimon es pot fer perfectament a peu o esquiant sense cap mena de problema. És una baixada no gens complicada. El problema es planteja un cop passat Sant Segimon: si agafes la direcció de la riera, et trobes uns pendents molt pronunciats, i al fons hi ha la riera

dels Rentadors, que en època estival o sense neu no ofereix cap mena de problema, però amb molta neu i fred és perillosa.

Es possible, que ja anessin desorientats força estona i que arribessin fins a la riera, ja molt perduts. La boira desorienta molt i perds absolutament les referències dels llocs, no sap a on et trobes.

El fet de trobar-se els tres parells d'esquís clavats a la neu i ben lligats fa pensar que en veure's a la part baixa d'una vall i que el temps se'ls tirava al damunt, van decidir continuar caminant per buscar una sortida de la vall o buscar un lloc a on poder passar la nit. Suposem que mentre caminava per la neu per damunt de la riera, Josep Maria Ambou (amb la motxilla posada) es va enfonsar en trencar-se el pont de gel i neu pel que passava, va demanar auxili, doncs es deuria trobar atrapat per l'aigua i la neu que el deuria deixar colgat. És possible, llavors, que l'Enric Serra (que era el més gran i segurament qui tenia més experiència dels tres) –tenim documentació que acredita que havia estat pel Montseny i Sant Segimon i que també havia fet alta muntanya– decidís desprendre's de la motxilla, la documentació, la càmera fotogràfica i fins i tot de l'americana i anés a treure el seu company del lloc on havia quedat colgat. El fet que la càmera fotogràfica estigués destrossada podria indicar que durant la baixada del Matagalls, l'Enric Serra va patir alguna caiguda. En comprovar, després d'intentar-ho, que no li podria salvar la vida, potser va decidir tirar cap avall de la riera per trobar una sortida, doncs el cos el van trobar uns cent metres més avall. Aleshores devia patir la mateixa sort que el seu company. De totes maneres, hi ha unes declaracions de Robert Navarro fetes a *La Vanguardia*, el dia 8 de març en què diu que ell mateix:

[...] cayó en el torrente, junto con sus dos compañeros de odisea, que les llamó para ofrecerles coñac, con el objeto de reanimarles y que éstos le manifestaron que no podían moverse y que después de largo rato solo recuerda haber oído una risotada nerviosa, en la que indudablemente prorumpió uno de sus compañeros al notar los efectos de la congelación [...] no sé nada más de mis compañeros y que llegué a rastras al pueblo y fui auxiliado.

En qualsevol cas, l'accident els va agafar caminant, segurament mentre buscaven una sortida de la petita vall, i en comprovar que esquiar era impossible per l'estat de la neu, tota congelada, i perquè devia haver-hi boira o perquè la foscó els queia al damunt. Es possible, també, que fes força estona que anaven perduts i desorientats, ja que el temps que es pot tardar esquiant des de dalt del Matagalls fins a Sant Segimon és relativament breu en condicions normals.

Aquest accident de muntanya va tenir molta repercussió en els mitjans socials i periodístics de Barcelona. Durant tota la setmana els diaris van anant oferint informació sobre com anava la recerca dels “[...] *dos desgraciados jóvenes [...]*”, termes característics de l’època. Diumenge 12 de març, just una setmana després de l’accident, *La Vanguardia* omple amb fotografies i notes tota la portada per informar de l’accident. El dia abans es fan els dos enterraments, el de Josep Maria Ambrou surt de casa seva, al carrer Major de Gràcia 245, i la cerimònia té lloc a l’església de Josepets; el d’Enric Serra Badia surt de casa seva, al carrer Major de Gràcia 102 i no estem segurs d’on es va fer la cerimònia. En tots dos enterraments es congrega molta gent. Hi ha fotografies de l’època en què es veu, en l’enterrament d’Enric Serra, tot el carrer Major de Gràcia ple de gom a gom. Encapçalant la comitiva, el pare del finat, Francesc Serra Triay, germans de la Salle, el governador civil de l’època i membres del CEC. No s’hi veu cap dona: en aquella època les dones no anaven als enterraments.

Un temps més tard, no sabem quant, els pares de l’Enric Serra Badia va fer posar una creu de ferro en el lloc de l’accident. No sabem amb exactitud si el lloc a on està la creu es el lloc de l’accident o és pel voltant, el cert és que la creu pel que sabem, es troba en la part inicial de la Riera dels Rentadors al voltant d’una gran pedra que s’anomena Castellfitó. Hem fet varies excursions per la zona, per tal de trobar-la i no ho hem aconseguit.

FONTS

La Vanguardia

Diario de Barcelona

El Noticiero Univeral

Informe del rescat del Centre Excursionista de Catalunya

Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya

Testimonis personals de Jordi Xicoy Bassegoda i Carme Piferrer Serra.

Aportacions de Xavier Cateura i Valls

Gorg on es va trobar el cos d'Enric Serra Badia. (Arxiu fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Pendent de gel per on es va retirar el cos d'Enric Serra Badia. (Arxiu fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Moment del rescat del cadàver d'Enric Serra Badia. (Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Trasllat del cos d'Enric Serra Badia. (Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Cadàver de Josep Maria Ambou Orfila. (Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Cos de Josep Maria Ambou Orfila al fons del barranc de Rentadors. (Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Lloc del barranc dels Rentadors on es va produir l'accident. (Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Restes de la motxilla d'Enric Serra Badia. (Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Detalls de les zones explorades a la recerca dels dos esquiadors. (Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya).

Portada de *La Vanguardia* del dia 12 de març de 1944.

Creu en memòria d'Enric Serra Badia,
al lloc de l'accident. (Família Serra
Badia).